

УСЛОВИЯ И ФАКТОРИ ЗА АГРЕСИВНО ПОВЕДЕНИЕ ПРИ ПОДРАСТВАЩИ

Йоанна Недялкова д.пс.

e-mail:retrojonni@abv.bg

ВСУ“Черноризец Храбър“

***Резюме:** В статията се разглеждат факторите, които мотивират подрастващите да проявяват агресивно поведение. От голямо значение е да се запази, представянето в атрактивния свят на модели на човешко поведение, които насърчават социалното значимото поведение насочено към преодоляване на агресивните актове.*

***Ключови думи:** агресия, условия, фактори, причини*

CONDITIONS AND FACTORS FOR AGGRESSIVE BEHAVIOR IN ADOLESCENTS

Yoanna Nedyalkova PhD

e-mail:retrojonni@abv.bg

VFU “Chernorizets Hrabar

***Abstract:** In the article considered of great importance is to retain its presentation in attractive light of such models of human behavior, which encourage socially significant behavior aimed at overcoming aggression.*

***Kew words:** aggression, causes, factors, condition*

Всеки изследовател, обръщайки поглед назад в различните епохи установява, че прояви на агресия са съществували винаги и непрекъснато човечеството е живяло и живее и сега, особено в днешни дни в непълно съгласие. Паралелно с това се е започнала една напълно осъзната и концентрирана борба на човечеството с проявите на жестокост и насилие. Преработват се закони, създават се нови, изследват се причините и мотивите за обяснение на агресивното поведение, реализират се програми за превенция и се работи за нейното ограничаване. Агресивното поведение е част от живота на човека и в определени ситуации, всеки се е държал по такъв начин. Научните анализи потвърждават, че гневната реакция е поради наличие на стимул, асоцииран със силно, рязко преживяване на физическа опасност (емоционална агресия), която се наблюдава и при животинските видове. Същевременно, единствените същества в природата, които без да изпитват непосредствена заплаха и в същото време могат да упражнят насилие, това са хората (инструментална агресия). Ето защо, поставения проблем е един от тревожните в съвременното общество. Такова поведение нанася трудно излечими травми на индивидите, особено при подрастващи. Агресията и последствията ѝ са основна тема за изследване в науката психология.

Причини пораждащи агресия - Възможните причини за готовност към такова поведение, биват многобройни и се разглеждат във всяка теоретична постановка на авторите класици. В настоящия анализ се прави опит за някои от най-възможните причини за насилие адекватни на нашето ежедневие.

Според специалистите, по-голяма вероятност да проявят насилие имат деца, отгледани в конфликтна семейна среда, както и тези, малтретирани от своите родители. Подхождайки към проблема за факторите

за агресивна проява се отбелязва, че такова поведение се определя от взаимодействието на два основни фактора – *личност и ситуация*. Ситуационните фактори са две големи групи – такива, които действат в продължителен период от време, преди агресивната проява и такива действащи непосредствено преди агресивната проява. Към първата група условия могат да се отнесат социализацията на личността, атмосферата на социалната среда и формираните социални нагласи. Изтъкнати автори разгледали тези условия са Зюградова, Фром и др. Втората група условия, отнасящи се до непосредствената ситуация са главно от областта на бихевиористичната парадигма. Нейни представители са: А.Бъс, Денгеринк и др. Връзката между личностните черти и агресивността е пряка, но е трудно недвусмислено доказуема. Ситуационните фактори оказват също толкова силно въздействие върху агресивността, колкото и личностните черти. Основна пречка за установяване на пряка връзка между личностови характеристики и агресивността се състои в това, че критериите дефиниращи тези черти не покриват необходимите изисквания за валидност и надеждност. Не е задължително агресорът да ненавижда този към когото са насочени действията му. Много хора причиняват страдание на други към които се отнасят положително и са свързани с тях, такъв е примерът на случаи с насилие в семейството. Тези действия засягат живи същества. Хората, които се самоконтролират като разбиват или нанасят удари по неудошевени предмети, например по мебели или стени. Такова поведение не се разглежда като агресивно, защото не причинява вреда по живо същество.

Агресивното поведение на родителите се предава на децата, които по нататък може да проявят такива наклонности. Според Арънсън, родители, които използват сурови наказания, обикновено възпитават агресивни деца. Възможно е те да имитират поведението на родителите си. Друга причина е

доволството на някои хора от отмъщението си към други за които са решили, че са им навредили. Гневът често води до агресия, изразяваща се в груба сила, обида, присмех дори до насилствено поведение или убийство. На база проведени изследвания се дава отговор, възможно ли е да се прогнозира агресивно поведение, на основа знание за него още в детството и какво е равнището му на зряла възраст. Утвърдителният отговор, се отнася особено за момчетата. Такова поведение се определя от влиянието на семейство, връстници, а в днешно време от средствата за масова информация и социалните мрежи. Що се касае до семейството, степента на неговата сплотеност, характерът на взаимоотношенията между братя и сестри, стилът на семейно ръководство влияят на склонността към агресия. Родители, прилагачи крайно сурови наказания и неконтролиращи заниманията на децата си, рискуват децата им да растат агресивни и непослушни.

Обобщавайки, може да се отбележи, че подходите към условията и факторите за агресивна проява, както в училище, така и в семейна среда са толкова разнообразни, колкото и подходите към агресията изобщо. Това е не обезсърчително, а е по-скоро стимулиращо относно развитието към изследването им. Децата се учат да се държат агресивно, наблюдавайки поведението на други деца. Агресивните деца и юноши от своя страна, намират приятели сред други агресивни връстници. И от тук следва, че в такава компания агресивността на нейните членове се увеличава. Главната причина за такова поведение при деца е наблюдаване на чужда агресия.

Строгите правила на родителя недопускащи отклонения също водят до висока степен на фрустрация и натрупване на вътрешно напрежение, което в определени ситуации може да достигне до равнище агресия. Други използват такова поведение с цел да освободят разочарованието, натрупано от проблеми в дома или в училище. Като обекти за насилие се избират по-

слаби и непопулярни деца, които не могат да се противопоставят. Според Шишков, в детско-юношеска възраст, където е налице незавършена първична социализация, поради недостатъчен опит с преобладаване на ситуативно поведение, отличаващо се с епизодичност и импулсивност, агресивните реакции са по-чести. Това безспорно води до затрудняване в оформянето на едно личностно поведение, което се определя от устойчиви цели и чувство за отговорност.

Под асоциални агресивни реакции на подрастващите, се разбират примитивни агресивни действия (сбивания, побой, нанасяне на телесна повреда), но и посегателства върху личната и обществена собственост, хулигански прояви, отнемане на моторни превозни средства и др. В изследване , което се осъществява сред сто ученици на въпроса „От кого търсите помощ при възникнал проблем в училище?, Учениците отговарят: 89% сами решават как да се справят с проблема, 6% търсят помощ от класния ръководител или педагогическия съветник, 5% се оплакват на родителите си. Отговорите водят до обобщението, че в днешно време заетостта на родителя пречи на пълноценното общуване с децата му и те сами търсят начина по който да решат проблемите си. При подрастващите такова поведение се превръща в нормалпсихологична реакция, породена от неправилно ценностно ориентиране при съучастие на улесняващите фактори на личността.

Изводът от направения анализ е че проявите на агресия в училищна възраст се дължат на различни причини, които често се комбинират и това е условие за тяхното динамизиране. Зад конкретно развилата се тенденция в сегашните условия стои социална обстановка със своя специфична социалнопсихична атмосфера и социални процеси със свои социалнопсихични измерения. Необходимо е да се отчитат не само

особеностите на една личност, проявяваща агресия, не само характеристиките на ситуацията, но и картината от отношения съществуващи между личностите – участници в ситуацията и нейният реален житейски смисъл. Според традициите на науката психология в развитието на поведенческия акт, може да се открият три фази: мотивация, реализация и последици. Проблематиката около нравствено-психичната равностметка на агресивния акт при подрастващи е недоразработено поле за психологията и нейните клонове. Едно е сигурно, необходимо е спешно да се намери такава важна личностова регулираща сила с цел снижаване и контролиране на агресивни прояви при подрастващи и ученици.

Използвана итература:

1. Андреевкова, А., Проблем социализации личности, М., 1970
2. Вискът, Д., Езикът на чувствата, Наука и изкуство, 1993
3. Голдман, Д., Емоционална интелигентност, Кибей, 2000
4. Савчева, С., Детерминанти на агресивното поведение, С., 2004
5. Шишков, А., Аспекти на агресивността в детската възраст, С.,

2004